Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (åttonde avdelningen)

den 20 maj 2021 *

”Begäran om förhandsavgörande – Social trygghet – Bestämmande av tillämplig lagstiftning – Förordning (EEG) nr 1408/71 – Artikel 13.2 a – Artikel 14.2 – Den som normalt arbetar inom två eller flera medlemsstaters territorier – Ett enda anställningsavtal – Arbetsgivaren är etablerad i den medlemsstat där arbetstagaren har sin hemvist – Arbetet utförs endast i andra medlemsstater – Arbete som utförs i olika medlemsstater under på varandra följande perioder – Villkor”

I mål C-879/19,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen) genom beslut av den 19 september 2019, som inkom till domstolen den 2 december 2019, i målet

FORMAT Urządzenia i Montaże Przemysłowe

mot

Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie,

ytterligare deltagare i rättegången:

UA,

meddelar

DOMSTOLEN (åttonde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden N. Wahl samt domarna F. Biltgen (referent) och L.S. Rossi,

generaladvokat: E. Tanchev,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– FORMAT Urządzenia i Montaże Przemysłowe, genom W. Barański, adwokat,

– Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie, genom M. Drewnowski, radca prawny,

– Polens regering, genom B. Majczyna, i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: polska.

– Belgiens regering, genom L. Van den Broeck och S. Baeyens, båda i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom D. Martin och A. Szmytkowska, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 14.2 b i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 118/97 av den 2 december 1996 (EGT L 28, 1997, s. 1), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/98 av den 29 juni 1998 (EGT L 209, 1998, s. 1) (nedan kallad förordning nr 1408/71).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan bolaget FORMAT Urządzenia i Montaże Przemysłow (nedan kallat Format) och Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie (Socialförsäkringsinstitutet, första avdelningen för Warszawa, Polen). Målet rör fastställandet av vilken lagstiftning som är tillämplig på UA, anställd vid Format (nedan kallad den berörda arbetstagaren), med avseende på social trygghet.

Tillämpliga bestämmelser

3 Enligt det sjätte skälet i förordning nr 1408/71 ska bestämmelserna om samordning säkerställa att arbetstagare som flyttar inom unionen, samt deras medförsäkrade och efterlevande, bibehåller de rättigheter och förmåner som de har förvärvat eller håller på att förvärva.

4 Det framgår av åttonde skälet i samma förordning att bestämmelserna i förordningen syftar till att de berörda i princip ska omfattas av en enda medlemsstats sociala trygghetssystem, så att man undviker situationer där flera nationella lagstiftningar är tillämpliga samtidigt och de svårigheter som kan följa av detta.

5 I artikel 1 h i förordningen föreskrivs att beteckningen bosättning i förordningen ska förstås som stadigvarande bosättning.

6 I avdelning II, med rubriken ”Bestämmande av tillämplig lagstiftning”, i förordning nr 1408/71, föreskrivs följande i artikel 13, med rubriken ”Allmänna regler”:

”1. Om något annat inte följer av artiklarna 14c och 14f skall personer för vilka denna förordning gäller omfattas av lagstiftningen i endast en medlemsstat. Denna lagstiftning skall bestämmas enligt bestämmelserna i denna avdelning.

2. Om något annat inte följer av [artiklarna] 14–17 gäller följande:

a) Den som är anställd för arbete inom en medlemsstats territorium skall omfattas av denna medlemsstats lagstiftning, även om han är bosatt inom en annan medlemsstats territorium eller om det företag eller den person som han är anställd hos har sitt säte eller är bosatt inom en annan medlemsstats territorium.

…”

7 I samma avdelning i förordning nr 1408/71 föreskrivs följande i artikel 14, med rubriken ”Särskilda regler för andra anställda än sjömän”:

”Artikel 13.2 a skall tillämpas med beaktande av följande undantag och omständigheter:

1) a) Den som arbetar inom en medlemsstats territorium hos ett företag, till vilket han normalt är knuten, och som av detta företag sänds till en annan medlemsstats territorium för att utföra arbete där för detta företags räkning skall fortsätta att omfattas av den förstnämnda medlemsstatens lagstiftning, under förutsättning att detta arbete inte väntas vara längre än tolv månader och han inte sänds ut för att ersätta någon som har fullgjort sin utsändningsperiod.

…

2) För den som normalt arbetar inom två eller flera medlemsstaters territorier skall fråga om tillämplig lagstiftning avgöras på följande sätt:
   a) En person som hör till den resande eller flygande personalen hos ett företag som för andras eller egen räkning bedriver internationell befordran av passagerare eller gods med järnväg, landsvägstransporter, flyg eller inrikes sjöfart och som har sitt säte inom en medlemsstats territorium skall omfattas av denna stats lagstiftning …

   …
   b) Andra anställda än de som anges i a skall omfattas av
      i) lagstiftningen i den medlemsstat inom vars territorium den anställde är bosatt, om han till viss del utför arbetet inom detta territorium eller om han är knuten till flera företag eller arbetsgivare inom olika medlemsstaters territorier,
      ii) lagstiftningen i den medlemsstat inom vars territorium det företag eller den person, som anställt honom har sitt säte eller är bosatt, om han inte är bosatt inom någon av de medlemsstaters territorier där han utför arbetet.

…”

8 I enlighet med artikel 12a i rådets förordning (EEG) nr 574/72 av den 21 mars 1972 om tillämpningen av förordning nr 1408/71 (EGT L 74, 1972, s.1; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 106), i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 118/97 av den 2 december 1996 (EGT L 28, 1997, s. 1), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 647/2005 av den 13 april 2005 (EUT L 117, 2005, s. 1), ska myndigheterna i den behöriga medlemsstaten, i den mening som avses i förordning nr 1408/71, utfärda ett intyg till den som normalt arbetar inom två eller flera medlemsstaters territorier i den mening som avses i artikel 14.2 b i denna sistnämnda förordning. På intyget ska det anges att personen i fråga omfattas av lagstiftningen i den behöriga medlemsstaten.

9 Detta intyg – för vilket det finns en standardblankett i beslut nr 202 från Europeiska gemenskapernas administrativa kommission för social trygghet för migrerande arbetare, av den 17 mars 2005, om de standardblanketter som behövs för tillämpningen av rådets förordningar nr 1408/71 och nr 574/72 (E 001, E 101, E 102, E 103, E 104, E 106, E 107, E 108, E 109, E 112, E 115, E 116, E 117, E 118, E 120, E 121, E 123, E 124, E 125, E 126 och E 127) (EUT L 77, 2006, s. 1) – är allmänt känt under namnet ”E 101-blankett” eller ”E 101-intyg”.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

10 Den berörda arbetstagaren, en polsk medborgare som är bosatt i Polen, har arbetat för Format, med säte i Polen, enligt ett avtal om visstidsanställning för perioden från den 20 oktober 2006 till den 31 december 2009. Under denna period arbetade han i Frankrike från den 23 oktober 2006, i Förenade kungariket från den 5 november 2007 till den 6 januari 2008, och därefter på nytt i Frankrike från den 7 januari 2008.

11 Socialförsäkringsinstitutet, första avdelningen för Warszawa, beslutade den 13 februari 2008, med stöd av artikel 14.1 a och 14.2 b i förordning nr 1408/71, att inte utfärda ett E 101-intyg till den berörda arbetstagaren med uppgift om att han från den 23 december 2007 till den 31 december 2009 omfattades av det polska systemet för social trygghet med avseende på det arbete han hade utfört för Format räkning.

12 Format och den berörda arbetstagaren överklagade detta beslut till Sąd Okręgowy w Warszawie (Regionala domstolen i Warszawa, Polen), som ogillade överklagandet. Nämnda domstol fann att den berörda arbetstagaren, eftersom han hade arbetat för Format under flera månader i två medlemsstater, i på varandra följande perioder, inte omfattades av tillämpningsområdet för artikel 14.2 b i förordning nr 1408/71, utan av tillämpningsområdet för artikel 13.2 a i samma förordning.

13 Format överklagade nämnda domstols avgörande till Sad Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa, Polen), som ogillade överklagandet genom avgörande av den 23 januari 2018.

14 Sad Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa) påpekade att det av domen av den 4 oktober 2012, Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe (C-115/11, EU:C:2012:606), framgår att begreppet ”den som normalt arbetar inom två eller flera medlemsstaters territorier”, i den mening som avses i artikel 14.2 b ii) i förordning nr 1408/71, inte omfattar situationer där den berörda arbetstagaren normalt sett arbetar i en och samma medlemsstat. Nämnda domstol fann att den berörda arbetstagaren – med hänsyn till att det arbete han utförde i varje medlemsstat varade i flera månader och med hänsyn till arten av hans arbete, det vill säga byggnadsarbete, samt Formats verksamhetsprofil, det vill säga utförandet av byggnadsarbeten i flera medlemsstater – i själva verket normalt utförde ett arbete i en enda medlemsstat och således omfattades av tillämpningsområdet för artikel 13.2 a i nämnda förordning.

15 Format överklagade detta avgörande till den hänskjutande domstolen.

16 Den hänskjutande domstolen anser att domen av den 4 oktober 2012, Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe (C-115/11, EU:C:2012:606), som avsåg ett mål som även det rörde Format och gällde omständigheter som inträffade under den period som är aktuell i det nationella målet, inte undanröjer de tvivel avseende tolkningen av artikel 14.2 i förordning nr 1408/71 som det aktuella målet har gett upphov till. Genom den domen slog EU-domstolen visserligen fast att denna bestämmelse ska tolkas så, att en person som inom ramen för successiva anställningsavtal, där flera medlemsstater anges som arbetsplats, i praktiken endast arbetar i en medlemsstat i taget under den period som varje avtal avser, inte omfattas av begreppet ”den som normalt arbetar inom två eller flera medlemsstaters territorier”, i den mening som avses i bestämmelsen. Omständigheterna i det mål som avgjordes genom den domen, det vill säga att den berörda arbetstagaren på grundval av på varandra följande anställningsavtal hade arbetat i flera medlemsstater och enligt vart och ett av dessa avtal hade utfört arbete uteslutande i en av dessa medlemsstater, skiljer sig emellertid från omständigheterna i det nu aktuella nationella målet, eftersom den berörda arbetstagaren, inom ramen för ett enda anställningsavtal, har arbetat under två direkt på varandra följande perioder inom två olika medlemsstaters territorier.

17 Det framgår dessutom av domen av den 12 juli 1973, Hakenberg (13/73, EU:C:1973:92, punkt 19), att begreppet ”den som normalt arbetar inom två eller flera medlemsstaters territorier”, i den mening som avses i artikel 14.2 i förordning nr 1408/71, avser personer i sammanhängande och fortlöpande anställningsförhållanden som samtidigt eller under på varandra följande perioder arbetar i flera medlemsstater, men att det inte avser personer som enligt ett anställningsavtal arbetar under den aktuella perioden i en medlemsstat och därefter, enligt ett annat anställningsavtal, följande år arbetar i en annan medlemsstat.

18 Den hänskjutande domstolen, som har uppgett sig ha tolkat detta begrepp på olika sätt i två mål som anhängiggjorts vid den, anser att det är nödvändigt att ställa en fråga till EU-domstolen för att skingra de tvivel som råder i detta avseende.

19 Mot denna bakgrund har Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen) beslutat att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

”Ska begreppet ’den som normalt arbetar inom två eller flera medlemsstaters territorier’ i artikel 14.2 första meningen i … förordning [nr 1408/71], tolkas så, att det omfattar en person som, inom ramen för ett och samma anställningsavtal med en och samma arbetsgivare, under den period som avtalet gäller, utför arbete i minst två medlemsstater, men inte samtidigt eller parallellt, utan under på varandra direkt följande perioder på flera månader?”

Prövning av tolkningsfrågan

20 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artikel 14.2 i förordning nr 1408/71 ska tolkas så, att den är tillämplig på en person som – inom ramen för ett enda anställningsavtal som ingåtts med en enda arbetsgivare och som avser utövande av yrkesverksamhet i flera medlemsstater – under flera på varandra följande månader arbetar endast i var och en av dessa medlemsstater.

21 Det ska i detta hänseende erinras om att en person, för att omfattas av artikel 14.2 i förordning nr 1408/71, normalt måste arbeta inom två eller flera medlemsstaters territorium (dom av den 4 oktober 2012, Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe, C-115/11, EU:C:2012:606, punkt 39).

22 Det framgår av EU-domstolens praxis att det som särskilt ska beaktas för att avgöra om en person ska anses normalt ha arbetat i två eller flera medlemsstater, eller om det tvärtom är fråga om uppdelat och sporadiskt arbete i flera medlemsstater, är arbetsperiodernas längd och arbetets art såsom det anges i avtalshandlingarna och, i förekommande fall, arbetets faktiska utförande, det vill säga bland annat det sätt på vilket anställningsavtalen mellan berörd arbetsgivare och arbetstagare tidigare har tillämpats i praktiken, de omständigheter som förelåg när dessa avtal ingicks, och, mer allmänt, särdragen hos och formerna för det berörda företagets verksamhet (dom av den 13 september 2017, X, C-570/15, EU:C:2017:674, punkt 21 och där angiven rättspraxis).

23 I förevarande fall anges det inte närmare i beslutet om hänskjutande vilka uppgifter som finns i anställningsavtalet mellan den berörda arbetstagaren och Format, bland annat när det gäller de orter där den berörda arbetstagaren utförde sitt arbete och hur länge arbetet pågick.

24 Det framgår emellertid av de handlingar som ingetts till domstolen att den berörda arbetstagaren, inom ramen för anställningsavtalet mellan Format och nämnda arbetstagare, under perioden från den 20 oktober 2006 till den 31 december 2009, arbetade i Frankrike från den 23 oktober 2006, därefter i Förenade kungariket från den 5 november 2007 till den 6 januari 2008, och på nytt i Frankrike från den 7 januari 2008.

25 Om så faktiskt är fallet, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera, ska det anses att den berörda arbetstagaren har arbetat successivt i två medlemsstater, men att den oavbrutna arbetstiden i den förstnämnda medlemsstaten uppgick till cirka 13 månader respektive nästan två år, med en mellanperiod på ungefär två månader i den andra medlemsstaten. Det ska således beaktas att den berörda arbetstagaren, inom ramen för sitt anställningsavtal som ingåtts för perioden från den 20 oktober 2006 till den 31 december 2009, utförde nästan hela sitt arbete inom en och samma medlemsstats territorium.

26 Det kan påpekas att det inte uppställs några tidsgränser vad gäller eventuella successiva arbetsperioder i mer än en medlemsstat i artikel 14.2 i förordning nr 1408/71.

27 Det framgår emellertid av domstolens praxis att den berörda arbetstagaren inte kan omfattas av tillämpningsområdet för artikel 14.2 i förordning nr 1408/71 om han eller hon normalt arbetar i en enda medlemsstat (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 oktober 2012, Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe, C-115/11, EU:C:2012:606, punkt 40).

28 Det kan således inte godtas att en person som arbetar under sådana omständigheter som de som är aktuella i det nationella målet, vilka beskrivs i punkterna 24 och 25 ovan, omfattas av begreppet ”den som normalt arbetar inom två eller flera medlemsstaters territorier” i den mening som avses i artikel 14.2 i förordning nr 1408/71.

29 En sådan tolkning skulle nämligen innebära att tillämpningsområdet för denna bestämmelse utsträcktes till att omfatta situationer där den berörda personen i själva verket arbetar i en enda medlemsstat så länge att detta arbete ska betraktas som den berörda personens normala arbetsverksamhet.

30 Det ska dessutom påpekas att bestämmelserna i avdelning II i förordning nr 1408/71, där artikel 14 i förordningen ingår, enligt fast rättspraxis utgör ett heltäckande och enhetligt system av lagvalsregler, som syftar till att arbetstagare som flyttar inom unionen ska omfattas av en enda medlemsstats system för social trygghet, för att undvika situationer där flera nationella lagstiftningar är tillämpliga samtidigt och de svårigheter som kan följa av detta (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 februari 1995, Calle Grenzshop Andresen, C-425/93, EU:C:1995:37, punkt 9, dom av den 13 september 2017, X, C-570/15, EU:C:2017:674, punkt 14, och dom av den 8 maj 2019, Inspecteur van de Belastingdienst, C-631/17, EU:C:2019:381, punkt 33).

31 I detta syfte föreskrivs i artikel 13.2 a i förordning nr 1408/71 principen att en arbetstagare vad avser social trygghet ska omfattas av lagstiftningen i den medlemsstat där han eller hon arbetar (se, för ett liknande resonemang, dom av den 13 september 2017, X, C-570/15, EU:C:2017:674, punkt 15 och där angiven rättspraxis).

32 Denna princip gäller emellertid ”[o]m något annat inte följer av [artiklarna] 14–17” i förordning nr 1408/71. I vissa situationer finns det nämligen en risk för att en undantagslös tillämpning av den allmänna regeln i artikel 13.2 a i förordningen inte skulle förhindra, utan tvärtom skapa, administrativa svårigheter för såväl arbetstagaren som arbetsgivaren och institutionerna för social trygghet, vilket skulle kunna hindra den fria rörligheten för personer som omfattas av nämnda förordning (dom av den 4 oktober 2012, Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe, C-115/11, EU:C:2012:606, punkt 31 och där angiven rättspraxis).

33 Artikel 14.2 i förordning nr 1408/71 utgör således, på samma sätt som punkt 1 a i denna artikel, ett undantag från den allmänna princip som föreskrivs i artikel 13.2 a i förordningen. Artikel 14.2 i nämnda förordning ska därför tolkas restriktivt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 januari 2007, Perez Naranjo, C-265/05, EU:C:2007:26, punkt 29).

34 Det ska emellertid beaktas att unionslagstiftaren, när det gäller undantaget i artikel 14.1 a i förordning nr 1408/71, uppenbarligen ansåg att en tillfällig och kortvarig utstationering av en arbetstagare till en annan medlemsstat under högst tolv månader motiverar ett undantag från regeln om den medlemsstat där arbetet utförs i artikel 13.2 a i nämnda förordning (se, för ett liknande resonemang, förslag till avgörande av generaladvokaten Mazák i målet Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe, C-115/11, EU:C:2012:267, punkt 55).

35 Av detta följer att en person som under på varandra följande perioder utför arbete som anställd i olika medlemsstater, för att säkerställa en enhetlig tolkning av bestämmelserna i artikel 14.1 a och 14.2 i förordning nr 1408/71, ska anses normalt arbeta inom två eller flera medlemsstaters territorier i den mening som avses i artikel 14.2 i förordning nr 1408/71, under förutsättning att längden av de oavbrutna arbetsperioderna i var och en av dessa medlemsstater inte överstiger tolv månader. Det är endast genom en sådan tolkning som det går att undvika ett kringgående av den princip som föreskrivs i artikel 13.2 a i förordningen.

36 Domstolen konstaterar således att artikel 14.2 b i förordning nr 1408/71, med förbehåll för den nationella domstolens prövning, inte är tillämplig på en sådan situation som den som är aktuell i det nationella målet.

37 Det ska tilläggas att en sådan situation i princip inte heller omfattas av artikel 14.1 a i förordning nr 1408/71. Endast ett företag som vanligtvis bedriver en betydande verksamhet inom etableringsstatens territorium kan nämligen komma i åtnjutande av de fördelar som följer av undantaget i denna bestämmelse (dom av den 10 februari 2000, FTS, C-202/97, EU:C:2000:75, punkt 40). I förevarande fall framgår det emellertid inte av beslutet om hänskjutande huruvida Format, under perioden från den 20 oktober 2006 till den 31 december 2009, vanligtvis bedrev betydande verksamhet i Polen, som är den medlemsstat där bolaget är etablerat. Det följer dessutom av domen av den 4 oktober 2012, Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe (C-115/11, EU:C:2012:606, punkt 32), som avsåg ett mål som även det rörde Format och gällde omständigheter som inträffade under den period som är aktuell i det nationella målet, att detta bolag vanligtvis inte bedriver någon betydande verksamhet i Polen. Det förefaller således i princip inte som om att detta villkor är uppfyllt i förevarande fall, vilket det emellertid ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

38 En sådan situation kan däremot omfattas av den princip som anges i artikel 13.2 a i förordning nr 1408/71.

39 Mot denna bakgrund ska den fråga som ställts besvaras enligt följande. Artikel 14.2 i förordning nr 1408/71 ska tolkas så, att den inte är tillämplig på en person som – inom ramen för ett enda anställningsavtal som ingåtts med en enda arbetsgivare och som avser utövande av yrkesverksamhet i flera medlemsstater – under flera på varandra följande månader arbetar endast i var och en av dessa medlemsstater, när längden av de oavbrutna arbetsperioder som utförs av denna person i var och en av dessa medlemsstater överstiger tolv månader, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

Rättegångskostnader

40 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (åttonde avdelningen) följande:

Artikel 14.2 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 118/97 av den 2 december 1996, i dess lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 1606/98 av den 29 juni 1998, ska tolkas så, att den inte är tillämplig på en person som – inom ramen för ett enda anställningsavtal som ingåtts med en enda arbetsgivare och som avser utövande av yrkesverksamhet i flera medlemsstater – under flera på varandra följande månader arbetar endast i var och en av dessa medlemsstater, när längden av de oavbrutna arbetsperioder som utförs av denna person i var och en av dessa medlemsstater överstiger tolv månader, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

Underskrifter